

# آسیب‌شناسی ساختار نظام تصمیم‌گیری شواری در فرآیند مدیریت شهری: مورد مطالعه تهران

امیرقاسمی

گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

رحیم سرور<sup>۱</sup>

استاد گروه جغرافیا، دانشکده جغرافیا، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

بهمن کارگر

دانشیار واحد یادگار امام خمینی (ره) شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۷/۰۹/۰۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۵/۲۸

## چکیده

امروزه مدیریت شهری متحول شده است و شهرها برای رفاه و آسایش بیشتر شهروندان مدیریت می‌شوند. لذا، محلی‌گرایی در استان تهران به عنوان یک استراتژی با هدف تفویض قدرت و منابع به مدیران محلی و به دور از کنترل مرکزی، می‌تواند ساختارها و جوامع محلی دموکراتیک را ایجاد نموده تا در چهارچوب توافق شده میان حکومت مرکزی و محلی به حداقلی از استانداردهای ملی و اولویت‌های سیاسی رسید. شوراها شهر به عنوان یک عنصر از مدیریت شهری در اداره شهرها در سطح محلی نقش مهمی بر عهده گرفته است. پژوهش حاضر با هدف آسیب‌شناسی ساختار نظام تصمیم‌گیری شواری در فرآیند مدیریت شهری شهر تهران با روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع اسنادی-پیمایشی تدوین شده است، جامعه آماری مورد مطالعه شامل کارشناسان و متخصصان صاحب نظر در حوزه مورد مطالعه بوده است. جهت بررسی اثرگذارترین آسیب‌های موجود ساختار نظام تصمیم‌گیری شواری در فرآیند مدیریت شهری از تکنیک دیمتل بهره گرفته شده است. آسیب‌هایی چون؛ عدم وجود ظرفیت‌های قانونی و اجرایی برای تحقق بخشی مدیریت یکپارچه و عدم تناسب بین اختیارات و وظایف شوراها از عمده آسیب‌های تهدیدکننده ساختار نظام تصمیم‌گیری در فرآیند مدیریت شهری شهر تهران می‌باشند. برای ارزیابی فرضیات تحقیق از آزمون کای اسکوئر و کرامر استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد؛ بین ضعف و ابهام در قانون اساسی و قوانین عادی، بین کم‌توجهی به مصوبات و جایگاه قانونی شوراها اسلامی شهر، بین دوگانگی مدیریت شهری با مدیریت شهرداری و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: آسیب‌شناسی، نظام تصمیم‌گیری، مدیریت یکپارچه شهری، تهران.

## مقدمه

برنامه‌ریزان و متخصصین باید تمامی ابعاد موجود در یک شهر را مد نظر قرار بدهند تا بتواند یک شهر پایدار و بادوام برای تمامی ساکنان آن فراهم سازند (Jacqueline.2016:33). زیرا زندگی ساکنان در این شهرها متأثر از تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی می باشد (Fiona Ferbrache.et al. 2017:2). لذا، اندازه، کارکرد و نقش شهرها (Shona, et al. 2017: 27) به همراه رشد سریعی شهرنشینی و شکل‌گیری مقیاس‌های جدید از رشد و توسعه شهری طی دهه‌های اخیر، شهرها و جوامع شهری را با پیچیدگی‌ها و چالش‌های نوینی روبه‌رو کرده است (قلی پور و همکاران، ۱۳۹۴). این چالش‌ها و مشکلات شهری پیچیده، فراتر از آن هستند که امکان حل آنها با مداخله دولت وجود داشته باشد. لذا این عامل منجر به تغییر پارادایمی از نگاه حکومتی به نگرش حکمروایی را موجب شد. از مهمترین ویژگی‌های دیدگاه حکمروایی شهری، مشارکت تمامی کنشگران توسعه شهر در تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری، اجرا، اداره و نظارت را می‌توان برشمرد (توکلی نیا و نور محمدی، ۱۳۷۷: ۷۲). این مشارکت همگانی در توسعه شهر مستلزم تمرکز زدایی است. مفهوم تمرکز زدایی از دیدگاه راندیلنی به انتقال یا تفویض اختیارات در زمینه‌های برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و یا مدیریت از طرف مقامات دولت مرکزی به مقامات محلی تعریف شده است. کالینز و گرین تمرکززدایی را به صورت انتقال اختیار تصمیم‌گیری، انجام وظایف و مسئولیت‌های مدیریتی و استفاده از منابع در بخش دولتی به واحدهای محیطی نظیر حکومت‌های محلی، واحدهای اجرایی محلی، ارگان‌های تخصصی و سازمان‌های محلی می‌دانند (Miller,2002:3). محتوا و مبنای اصلی مفهوم عدم تمرکز این است که به یک جامعه انسانی که در داخل جامعه بزرگتر قرار دارد، مسئولیت داده شود تا امور مخصوص به خود را مستقیماً اداره کند. (اشتریان و کریم فرد، ۱۳۹۵: ۱۰۲). بنابراین تمرکززدایی از حکومت متمرکز، موجب شکل‌گیری مدیریت مشارکتی خواهد شد. این تغییر در سطح جهان از دهه ۱۹۸۰ آغاز شد و در ایران با شکل‌گیری شوراهای اسلامی در سال ۱۳۷۷ عملاً مطرح گردید. (توکلی نیا و نور محمدی، ۱۳۷۷: ۷۲). مدیریت مشارکتی در مفهوم اسلامی به عنوان شورا و مشورت مورد استفاده قرار می‌گیرد. شورا از ریشه‌دارترین اصول عرفی و مقررات سنتی و از بارزترین شیوه‌های عقلانی در زندگی جمعی است (مبلغ، ۱۳۸۱: ۹). مفهوم شورا به عنوان یک نهاد اجرایی منتخب مردم از پیامدهای جامعه صنعتی نوین است. از این دیدگاه نهاد شورا خود بر دو مفهوم مشارکت و تمرکززدایی تکیه دارد (ایرانی، ۱۳۷۶: ۱۵). و هدف اصلی آن پیش برد سریعی برنامه‌های توسعه شهری از طریق همکاری و مشارکت مردم است. لذا در عمل ساختار مدیریت در کلانشهرها ایران و بالاخص تهران، همان ویژگیها و محدودیت‌های ساختاری شبه مدرنیستی نظام کلان مدیریت شهری کشور یعنی غیرمشارکتی، متمرکز، بخشی، از بالا به پایین، عدم انطباق سلسله مراتب ساختار مدیریتی با سازمان فضایی شهر، عدم انعطاف‌پذیری الگوی ساختار سازمانی در زمینه مشارکت در فعالیتهای گروهی درون سازمانی و در نهایت، پایداری ساختار در برابر تحول است. به عبارت دیگر، ساختار مدیریت شهری تهران به رغم شکل‌گیری شوراهای اسلامی شهر، ویژگی‌های یک مدیریت محلی - مشارکتی مدرن و دموکراتیک را ندارد. به طوری که در این نظام، ارتباط ارگانیک میان شورا، شهردای و شهردان دیده نمی‌شود (فنی و صارمی، ۱۳۸۷: ۹۱). با این وجود بعد از گذشت چهار دوره (حدود ۱۶ سال) از فعالیت شوراهای اسلامی می‌گذرد لذا ارزیابی جمعی از عملکرد این نهاد مهم در مدیریت کلانشهر تهران صورت نگرفته

است. نبود ارزیابی و ساختار نحوه تصمیم‌گیری شوراهای اسلامی در فرایند مدیریت شهری موجب عدم شناخت دقیق نقاط قوت و ضعف آنها خواهد شد، لذا اقدام در این راستا می‌تواند باعث افزایش شناخت گردیده و به تقویت عملکرد مطلوب این نهاد در راستای قوانین و توسعه متوازن کلانشهر تهران کمک نماید. با مرور مطالعات صورت گرفته درباره حکومت محلی و شوراهای ایران می‌توان گفت که پژوهش‌های فراوانی در این زمینه صورت گرفته که اکثریت قریب به اتفاق آنها به شناسایی دلایل و عواملی که موجب عدم موفقیت تجربه شوراهای شده‌اند، پرداخته‌اند. در ارزیابی مطالعات تحقیقات خارجی، اصولاً بیشتر مطالعات در مورد حکومت‌های محلی و تأثیر آنها بر متغیرهایی مانند کارایی، اثربخشی، شفافیت و پاسخگویی بوده است (اشتریان و کریم فرد، ۱۳۹۵: ۹۹). لذا به منظور شناخت بهتر این مفهوم به نمونه‌هایی از مطالعات صورت گرفته در این زمینه و دست آوردهای آن‌ها در ذیل اشاره شده است.

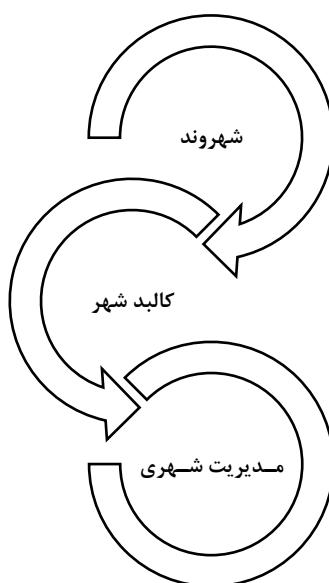
جدول ۱: پیشینه تحقیق

محققین	نتایج
نویدمردوخچی روحانی(۱۳۷۹)	در مقاله‌ای با عنوان "بررسی مجموعه شورای شهر تهران" به بررسی شورای شهر تهران پرداخته، و به این نتیجه رسیده است که شوراهای اسلامی باید در اولین گام مدیریت خود، شناخت کامل و جامعی از ویژگی‌های اسلامی یک شهر به‌دست آورند. وی معتقد است که مدیریت اسلامی شهرها، در سایه عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی، امنیت و آسایش قابل حصول است.
هریسی نژاد(۱۳۷۹)	در مقاله‌ای با عنوان "تجربه شوراهای ایران از انقلاب مشروطیت تا انقلاب اسلامی" به مطالعه‌ای قوانین مربوط به شوراهای سیر تاریخی تصویب آنها و با در نظر گرفتن شرایط تاریخی جامعه آن روز در زمان تصویب قانون پرداخته، و به این نتیجه رسیده‌که عدم تمرکز اداری در ایران از تجربه موفق‌تری برخوردار نبوده است.
آذربایجانی و دریایی (۱۳۸۶)	در مقاله‌ای با عنوان "بررسی تأثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثر بخشی شهرداری‌ها در شهر آباد" به مقایسه اثرات تشکیل شوراهای بر شهرداری‌ها پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بین اثر بخشی شهرداری‌ها قبل و بعد از تشکیل شوراهای تفاوتی وجود ندارد به جز آن که شهردار انتخابی شوراهای ضعیف تر بوده‌اند.
تقوایی و همکاران(۱۳۸۹)	در تحقیقی با عنوان: تحلیلی بر جایگاه و ضعف‌های قانونی و اجرایی شوراهای اسلامی شهر در نظام مدیریت شهری کشور، به بیان این موضوع پرداخته‌اند: شوراهای شهری کشور، جهت انجام وظایف خود با مشکلات درونی و بیرونی روبرو هستند. مشکلات درونی شوراهای به سطح دانش، تخصص و اطلاعات شهری اعضا، ضعف ساختاری، قانونی، تئوریک و مشکلات سازمانی شوراهای مربوط می‌شود. بخشی از مشکلات بیرونی شوراهای نیز ناشی از عدم به رسمیت شناخته شدن شوراهای توسط نهادهای دیگر است. دوگانگی مدیریت شهری با مدیریت شهرداری‌ها و عدم تحقق و عملیاتی شدن نظریه مدیریت یکپارچه شهری از جمله مواردی است که در عمل تضعیف جایگاه شوراهای را به دنبال دارد.
پیشگاهی و واعظی(۱۳۹۳)	در مقاله‌ای با عنوان؛ چالش‌های شورای شهر در مدیریت شهری تهران باین نتیجه رسیده‌اند؛ مشکلات جهت تحقق مدیریت شهری کارآمد در تهران در وجه کارکردی به نسبت حوزه ساختاری بیشتر است. از موارد آسیب شناسی شده می‌توان به عدم اطلاع شهروندان از عملکرد شورای شهر تهران، نبود بسترهای لازم جهت مشارکت شهروندان تهرانی، وابستگی مالی شورای شهر به شهرداری، سیاسی شدن شورای شهر، میزان سواد اعضای شورای اسلامی شهر و عدم آموزش‌های لازم به آنها و... اشاره کرد.
الهوریدی زاده و همکاران(۱۳۹۴)	در مقاله‌ای با عنوان؛ آسیب شناسی رابطه بین شورای شهر با نظام سیاسی در ایران، باین نتیجه رسیده‌اند؛ شورای شهر در ۵ مؤلفه: ۱) جایگاه قانونی شورای شهر در قانون اساسی و قوانین برنامه‌های توسعه کشور؛ ۲) انتخابات اعضا، لغو عضویت و انحلال شوراهای شهر؛ ۳) شخصیت حقوقی شورای شهر؛ ۴) بودجه و منابع مالی شورای شهر- شهرداری؛ ۵) اختیارات و استقلال عمل شوراهای شهر در ارتباط با ادارات و سازمان‌های دولتی. دچار ضعف و آسیب است. رویکرد مبهم قانون اساسی به شوراهای اسلامی بطور عام و شورای شهر به طور خاص موجب شده است به فراخور زمان و شرایط موجود تفسیرهای مختلفی درباره جایگاه شورای شهر ارائه گردد. رویکرد مبهم قانون اساسی همراه با تفسیر به رأی نهادهای بالادستی و آراء نهادهای حقوقی و قضایی بر اصول تمرکززدای شورای شهر تأثیری منفی گذاشته است.
قرخلو و همکاران(۱۳۹۵)	در مقاله‌ای با عنوان؛ بررسی اثرگذاری عملکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شوراهای اسلامی شهرها در ایران (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر سردشت)، به این نتیجه رسیده‌اند؛ عملکرد اقتصادی شورای شهر سردشت ضعیف بوده است. البته عملکرد اجتماعی در وضعیت مناسب تری نسبت به عملکرد اقتصادی قرار دارد و فراتر از حد متوسط و قابل قبول پژوهش قرار گرفته است.
سالاری و صفوی(۱۳۹۶)	در تحقیقی با عنوان؛ نقش نهاد شورای اسلامی شهر در اعتلای حقوق شهروندی باین نتیجه رسیده‌اند؛ از میان ابعاد عملکرد شورای اسلامی شهر تهران، به ترتیب متغیرهای انتخاب شهردار، نظارت بر مدیریت شهری و تصویب امور شهرداری، پیش بینی کننده میزان تحقق حقوق شهروندی هستند.
Peteri,2008	در پژوهشی به بررسی مواردی همچون تأمین مالی حکومت‌های محلی، پاسخگویی به مردم، دارا بودن استقلال در زمینه قانون گذاری، تعیین مالیات در حکومت‌های غیر متمرکز پرداخته است.
Martinez.2011	در پژوهشی نظام اداری غیرمتمرکز و داشتن اختیار و صلاحیت در سه حوزه قانونگذاری، خرید کالا و خدمات و مدیریت منابع انسانی و نیز دارا بودن سازوکارهایی برای پاسخگو نگاه داشتن حکومت در استفاده صحیح از این اختیارات و صلاحیت‌ها را مورد بررسی قرار داده است
هانس(۲۰۱۵)	در پژوهشی با عنوان تأثیر دولت‌های محلی بر رضایت شهروندان بیان کرد که یکی از وظایف اصلی دولت محلی، تأمین رضایت شهروندی و توجه به کیفیت

زندگی شهروندان است که با وضع قوانین مناسب، مانع از تعرض دیگران به حقوق و آزادی های شخصی می شود.	
در مقاله‌ای با عنوان: رابطه دموکراسی و شوراهای شهر، مطالعه تطبیقی شهرهای: کیرشیر و بوزگات به بیان این نکته پرداخته‌اند: دموکراسی مشارکتی بالاترین شکل از مشارکتی است که به شیوه‌های دموکراتیک امروز ارائه می شود، شوراهای شهر کاربردی ترین ابزار برای این منظور است مشارکت نهادهای غیر دولتی نظیر شوراهای شهرها تقریباً در هر فعالیت برای تامین مشارکت عمومی از جنبه‌های ارزشمند برای دموکراسی مشارکتی به شمار می رود	Kocaoglu (۲۰۱۵)
در تحقیقی با عنوان، آینده مشارکت شهروندان در شورای مشارکتی شهرها و نقش آن‌ها در استراتژی های پایدار شهری به بیان این نکته پرداخته‌اند؛ برای تأمین و اجرای سیاست‌های پایداری شهری از شبکه‌های اجتماعی، کانال های رسانه‌ای سنتی و پشتیبانی فنی بهره گرفته شده است.	&Elelman Feldman (۲۰۱۸)

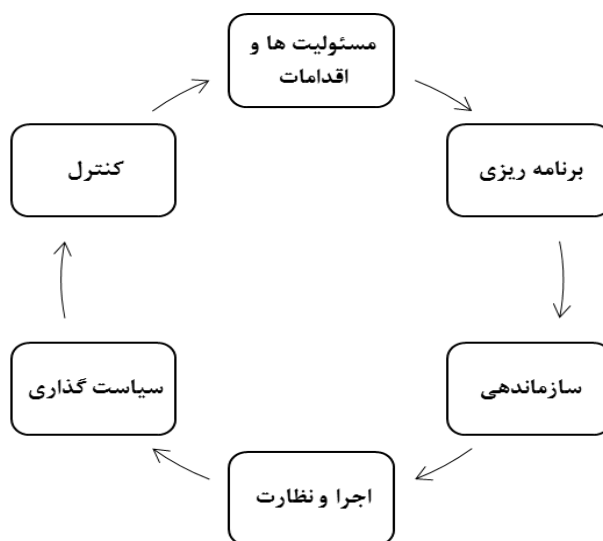
## مبانی نظری

امروزه شهر در حیات مدنی از سه رکن اساسی تشکیل شده‌اند،



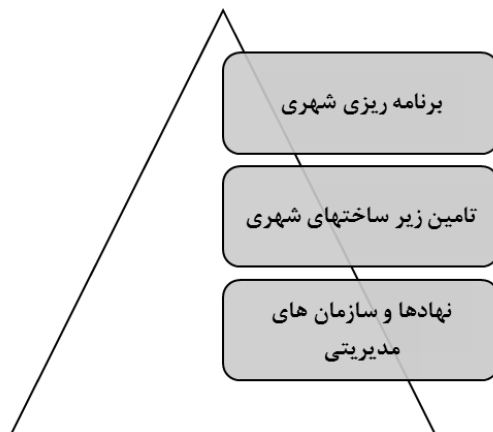
شکل ۱: ارکان حیات مدنی شهر

شهروند و مدیریت شهری ماهیتی فاعلی دارند و کالبدشهری ماهیتی انفعالی؛ بر این اساس مدیریت شهری مکلف به سازماندهی و مدیریت کالبدی شهر است (فرید، ۱۳۷۸: ۱). از این رو، مدیریت شهری را فرایندی از به شرح موارد زیر است:



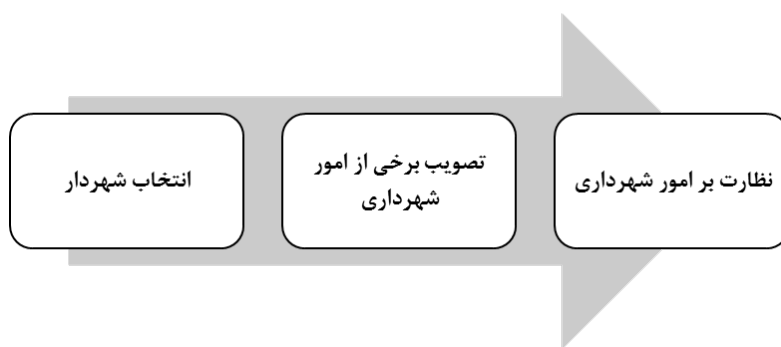
شکل ۲: فرآیند مدیریت شهری

که برای نیل به اهداف عملیاتی خاص در سطح جوامع شهری تنظیم شده است. (McGill, 1998:464). شالوده این نوع مدیریت، برعهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به اهداف توسعه شهری است (سعیدی، ۱۳۸۸، ۱۳۱-۱۳۳). به اعتقاد مک گیل مدیریت شهری باید در برگیرنده سه بعد باشد؛



شکل ۳: ابعاد مدیریت شهری از نظر مک گیل منبع: McGill, 2001, 347-354

بحث نهادهای مدیریتی با دو نکته با اهمیت، ایجاد ترتیبات بین نهادی و سازمانی و پذیرش دستور کار تمرکززدایی همراه است. به این معنا که فرایند مدیریت شهری باید از سوی حکومت‌های محلی هدایت شود (کاظمیان و میر عابدینی، ۱۳۹۰: ۲۹). تشکیل حکومت‌های محلی خود نشانگر سیاست دموکراتیک کردن اداره شهرها از ناحیه دولت مرکزی است و تثبیت آنها حاکی از تغییر الگوی مدیریت محلی از مدیریت متمرکز دولتی به توزیع قدرت و مدیریت گسترده مردمی دارد. در واقع هدف از تشکیل حکومت محلی، شرکت دادن مردم در اداره امور از پایین ترین سطح جامعه تا بالاترین سطح آن است (طباطبایی موتمنی، ۱۳۸۱: ۹۸). از مصادیق تشکیل حکومت محلی در ایران می توان به قانون تشکیل شوراهای محلی این کشور اشاره کرد. در همین راستا و با طرح مفهوم شورای محلی تعریفی از مدیریت شهری با این مضمون قابل طرح است که، مدیریت شهری را به معنای هدف گذاری، برنامه ریزی و اجرای طرح های مبتنی بر رفع مشکلات شهری و خدمات رسانی به شهروندان زیر نظر ارگان مسئول مانند شورای شهر و شهرداری می داند (Cheema & Ward, 1993: 1). کلمه شورا در فرهنگ عمید به معنای مشورت، کنکاش و شور کردن است (عمید، ۱۳۸۳: ۸۰۸). و منظور از آن، مجموعه‌ای از نمایندگان منتخب مردم که با برخورداری از اختیارات اجرایی رسمی به اداره بخشی از امور حوزه انتخابی خود می پردازند (ایرانی، ۱۳۷۶: ۱۵). نظام شورایی در ایران از قدمتی دیرینه برخوردار است، ولی شروع اندیشه ایجاد نهادهای رسمی برای مشارکت مردم در امور اجرایی محل سکونت آنها، همچون سایر نهادهای جدید سیاسی و حکومتی به جریان های که به انقلاب مشروطه منتهی شده است بر می گردد (مقیم، ۱۳۸۳: ۵۴). این ارگان یک نهاد مردمی و غیردولتی بوده که نمایندگان و اعضای آن با آرای مستقیم مردم انتخاب می‌شوند؛ و در چهارچوب قوانین مصوب جمهوری اسلامی، دارای وظایف و اختیاراتی است که مهمترین آن، طبق قانون اساسی و قانون شوراهای اسلامی، داشتن نقش اصلی در مدیریت شهری است (شاکری و فدایی، ۱۳۹۳). بنابراین شورا از طریق سه فعالیت بر مدیریت شهری تأثیر می‌گذارد:



شکل ۴: ابعاد تاثیر گذاری شورا بر مدیریت شهری منبع: منصور، ۱۳۸۱: ۴۲

در قانون شهرداری مصوب سال ۱۳۳۴ بسیاری از خدمات در حیطه اختیار شهرداری بوده است؛ و بنابراین، انجمن شهر، نظارت بر عملکرد بسیاری از حوزه‌های خدمات شهری از جمله آب، برق و بهداشت را بر عهده داشته است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۹). که نهاد فوق از این طریق می‌توانست در سیستم مدیریت شهری، مشارکت و نظارت مستقیم داشته باشد. نظارتی که گسترده و از نوع نظارت دموکراتیک بشمار می‌آید (نیکزاد لاریجانی، ۱۳۸۱: ۲) اما با انفکاک این امور از شهرداری و واگذاری آن به سایر دستگاه‌ها از انسجام مدیریت شهری کاسته و در نتیجه، مداخله شورا را در بسیاری از امور شهر تضعیف نموده است از این رو، انجمن شهر در قالب قوانین بعدی به شورای شهر تنزل جایگاه داد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۹). شورایی که وظایفش اکثراً به نهاد شهرداری محدود شده و قدرت و اختیار لازم جهت تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی بر تمامی عناصر و سازمان‌های موثر در مدیریت شهری را ندارد. همچنین با توجه به امکان لغو مصوبات شورا، امکان انحلال شورا، نقش اساسی وزارت کشور در قانونی شدن مصوبات و تنزل جایگاه شورا در فعالیت‌های مشارکتی، فرهنگی، بهداشتی و آموزشی در حد یک ناصح ناکارآمد، می‌توان گفت که به استثنای امور مربوط به شهرداری، تناسب کافی میان اختیارات و مسئولیت‌های شوراها وجود ندارد. مجموعه این عوامل موجب تضعیف جایگاه شوراها در تصمیمات و نقش آن‌ها در مدیریت شهری شده است. از این رو با توجه به مسائل بالا، بازنگری نقش شورا در مدیریت جامع شهری ضروری به نظر می‌نماید (زیاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۰). در همین راستا ضرورت دارد که شوراها محلی را نباید به عنوان نهادهای نظارتی صرف به معنای اخص کلمه قلمداد کرد؛ بلکه باید نهادهایی تصمیم‌گیرنده باشند و در همین حیطه از صلاحیت‌های نظارتی نیز برخوردار باشند و از سوی دیگر ابزارهای اعمال موارد صلاحیت این نهادها باید به نحو صحیح و دقیق مشخص شود؛ تا بتوان عملکرد قابل قبولی را از شوراها انتظار داشت (اشتریان و کریم فرد، ۱۳۹۵: ۱۰۷). طبق قانون، شورای شهر به منظور پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و دیگر امور رفاهی با همکاری مردم و نظارت بر امور شهر تشکیل می‌شود (سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۲۴). از این رو، این نهاد مردمی به عنوان عنصر سیاست‌گذار، تصمیم‌گیر و با اندکی تسامح قانون‌گذار مدیریت شهری در سطح محلی باید از خصلت جامعیت و فراگیری برخوردار باشد. تا بتواند وظایف سیاستی و نظارتی خود را نسبت به تمام امور شهر و سازمان‌های ذی ربط ایفا نماید (بیژنی، ۱۳۷۸: ۱۱). لذا زمانی شاهد تحقق مدیریت واحد شهری خواهیم بود که جایگاه شورا به عنوان مدیر و مرجع اصلی هماهنگ‌کننده امور

شهر به رسمیت شناخته شود (ذکایی، ۱۳۸۲: ۶۵). چرا که وظیفه اصلی و مهم شورای شهر، به جریان انداختن درست و صحیح امور شهری می باشد (مدنی، ۱۳۷۷: ۵۰).

### روش تحقیق

روش به کار گرفته در این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی مبتنی بر منابع اسنادی و پیمایشی است. جهت گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است، جامعه آماری شامل ۳۰ نفر از خبرگان موضوع مورد مطالعه بوده است. ویژگی عمومی پاسخگویان به شرح جدول زیر آمده است.

جدول ۲: مشخصات پاسخگویان

تخصص	فراوانی	درصد
اساتید دانشگاه در حوزه مطالعات شهری	۵	16.66
کارمندان شهرداری	۱۰	33.33
اعضای شورای شهر	۵	16.66
خبرگان محلی	۵	16.66
کارشناسان سازمان نظام مهندسی	۵	16.66
جمع	۳۰	100

منبع: یافته‌های پژوهش

برای تحلیل و محاسبه میزان معیارهای تاثیرگذار و تاثیرپذیر از تکنیک دیمتل که از انواع روش های تصمیم گیری بر پایه مقایسه‌ی زوجی می باشد استفاده شده است. با بهره گیری از نظرات خبرگان و کارشناسان امر روابط تاثیرگذاری و تاثیرپذیری متقابل عناصر به صورت امتیاز عددی بدست می آید. محدوده جغرافیایی مورد مطالعه در این تحقیق کلانشهر تهران انتخاب شده است. ابزار جمع آوری داده‌ها، در آسیب شناسی ساختار نظام تصمیم گیری شورایی در فرآیند مدیریت شهری کلانشهر تهران مجموعاً در قالب ۲۶ شاخص استفاده شده است. مهم ترین شاخص های مورد مطالعه به شرح جدول شماره ۳ می باشند.

جدول ۳: شاخص های مورد مطالعه

مولفه‌ها	متغیرها
حقوقی / قانونی	عدم انسجام در برخی از اصول قانون اساسی و قوانین مربوط به شوراهای با قوانین تقسیمات کشوری
	محدودیت وظایف و اختیارات قانونی شوراهای شهر
	عدم تناسب بین اختیارات و وظایف شوراهای
	نبود ضمانت اجرایی برای تصمیمات شوراهای
	عدم واگذاری اختیارات قانونی شوراهای از سوی دولت به این نهاد
	عدم تبیین جایگاه واقعی شوراهای در کشور
	نبود ابزار قانونی در شوراهای جهت اعمال بعد نظارت بر عملکرد دستگاههای اجرایی حسب وظایف محوله
	فقدان قدرت تصمیم گیری و سیاستگذاری های اجرایی در اموری که خارج از حیطه شهرداری هاست
	عدم همکاری دستگاههای اجرایی با شوراهای و بی توجهی به خواسته های شوراهای و وجود نواقص قانونی
	عدم اجرایی بودن برخی قوانین شوراهای و نبود مدیریت واحد شهری
	عدم شفافیت در حدود حوزه و نحوه عملکرد شوراهای به لحاظ قانونی و حقوقی (نقص و ابهام در قوانین و آیین نامه ها)
	عدم وجود ظرفیت های قانونی و اجرایی برای تحقق بخشی مدیریت یکپارچه بین شوراهای
اقتصادی - اجتماعی	کمبود نیروی متخصص و مسلط به مسایل شهر در بین اعضای شورای شهر
	عدم استقلال مالی شوراهای و وابستگی مالی شوراهای شهر به شهرداری ها
	پایین بودن سرمایه انسانی در بین اعضای شوراهای
	پایین بودن سطح فرهنگ مشارکت و فعالیت شورایی در تصمیم گیریها، پیگیری و انجام امور محوله در بین برخی متخبران شوراهای و...
	پایین بودن سطح تخصص و دانایی اعضای شوراهای اسلامی شهر از قوانین و مقررات
	کم بودن تعداد اعضای شوراهای به ویژه در کلانشهرهایی مانند تهران
ساختاری / نهادی	ضعف در ساختار و تشکیلات اداری شوراهای
	نقش کم رنگ شوراهای شهر در تهیه و اجرای طرحهای توسعه شهری

عدم ارتباط قانونی نظامند شوراها با اکثر نهادهای مدیریت شهری در سطح محلی
عدم آگاهی کامل مسئولان و مدیران نظام به جایگاه و نقش مهم شوراهای شهر
ضعف ارتباط کافی و اصولی میان شوراها با تشکل‌های غیردولتی (به ویژه NGO ها)
بروز اختلاف نظرهای جدی میان شوراها و شهرداری‌ها با سایر نهادها و سازمانهای شهری
عدم ارتباط موثر شوراهای شهر با نظامهای سیاسی و حکومتی کشور
بی‌اعتنایی به جایگاه قانونی شورا از سوی ارگان‌های ذیربط و برخی شهروندان
مقاومت در برابر ورود شوراها به عرصه مدیریت امور محلی از سوی برخی از نهادها و سازمانها
فراهم نبودن بستر مناسب و زیرساخت‌های کافی برای فعالیت شوراها
عدم هماهنگی‌های لازم بین تصمیمات شوراها و عملکرد شهرداریها
بی‌توجهی و عدم بهره‌گیری از تجارب موفق شوراهای قبلی
نبود سازوکارهای لازم و هماهنگ‌کننده در امور شوراها
دخالت ناپجا و نگاه صرفاً سیاسی بدون توجه به تخصص‌گرایی و شایسته‌سالاری در عزل و نصب مدیران شهری
پایین بودن اراده سیاسی شوراها بر تقویت جایگاه مدیریت شهری در نظام قدرت

منبع: یافته‌های پژوهش

### یافته‌های تحقیق

عناصر تشکیل‌دهنده که در این پژوهش ۵ معیار مشخص می‌باشد، سیستم مورد بررسی را مشخص می‌کند. در همین راستا، شدت روابط نهایی از عناصر طبق نظر خبرگان. این شدت به صورت امتیازدهی به صورت زیر خواهد بود.

جدول ۴: طیف لیکرت

بدون تأثیر	تأثیر بسیار کم	تأثیر کم	تأثیر زیاد	تأثیر بسیار زیاد
۰	۱	۲	۳	۴

منبع: یافته‌های پژوهش

با توجه به جدول شماره ۳ از هر خبره خواسته می‌شود تا سطحی را که نشان دهنده تأثیرات  $i$  بر  $j$  معیار است، مشخص کند. این مقایسات دو به دو بین هر دو معیار با  $aij$  بیان شده و معیار رتبه‌بندی عدد صحیح از ۰، ۱، ۲، ۳، ۴ می‌باشد که بر اساس آن، صفر نشان دهنده عدم تأثیر، ۱ تأثیر کم، ۲ تأثیر متوسط، ۳ تأثیر بالا، ۴ تأثیر بسیار بالا است. بنابراین نتایج نهایی تکنیک دیمتل در جدول شماره ۵ ارایه شده است:

جدول ۵: ماتریس روابط کل و نتایج نهایی

رتبه	d+r	d-r	r	d	متغیرها	موقعی/ قانونی
26	34.2406	1.8607	18.0506	16.1899	عدم انسجام در برخی از اصول قانون اساسی و قوانین مربوط به شوراها با قوانین تقسیمات کشوری	حقوقی/ قانونی
5	36.5461	0.8822	18.7141	17.8320	محدودیت وظایف و اختیارات قانونی شوراهای شهر	
2	36.7671	0.5164	18.1254	18.6417	عدم تناسب بین اختیارات و وظایف شوراها	
14	36.1577	0.9109	18.5343	17.6234	نبود ضمانت اجرایی برای تصمیمات شوراها	
28	34.0089	0.8579	17.4334	16.5755	عدم واگذاری اختیارات قانونی شوراها از سوی دولت به این نهاد	
29	33.8536	2.7697	15.5420	18.3117	عدم تبیین جایگاه واقعی شوراها در کشور	
6	36.5277	0.3464	18.0907	18.4370	نبود ابزار قانونی در شوراها جهت اعمال بعد نظارت بر عملکرد دستگاههای اجرایی حسب وظایف محوله	
20	35.3666	1.4310	18.3988	16.9678	فقدان قدرت تصمیم‌گیری و سیاستگذاری‌های اجرایی در اموری که خارج از حیطه شهرداری هاست	
27	34.1738	1.1097	17.6417	16.5321	عدم همکاری دستگاههای اجرایی با شوراها و بی‌توجهی به خواسته‌های شوراها و وجود نواقص قانونی	
8	36.4666	0.9916	18.7291	17.7375	عدم اجرایی بودن برخی قوانین شوراها و نبود مدیریت واحد شهری	
18	35.7347	0.7096	18.2222	17.5126	عدم شفافیت در حدود حوزه و نحوه عملکرد شوراها به لحاظ قانونی و حقوقی (نقص و ابهام در قوانین و آیین‌نامه‌ها)	
1	36.8246	0.1072	18.3587	18.4659	عدم وجود ظرفیت‌های قانونی و اجرایی برای تحقق بخشی مدیریت یکپارچه بین شوراها	
24	34.6443	2.5197	16.0623	18.5820	کمبود نیروی متخصص و مسلط به مسائل شهر در بین اعضای شورای شهر	اقتصادی -
12	36.2191	1.0396	17.5898	18.6293	عدم استقلال مالی شوراها و وابستگی مالی شوراهای شهر به شهرداری‌ها	اجتماعی
21	35.2684	0.1278	17.6981	17.5703	پایین بودن سرمایه انسانی در بین اعضای شوراها	



3	36.7432	0.2181	18.2626	18.4807	پایین بودن سطح فرهنگ مشارکت و فعالیت شورایی در تصمیم‌گیریها، پیگیری و انجام امور محوله در بین برخی منتخبان شوراها و...
19	35.4239	1.5566	18.4903	16.9336	پایین بودن سطح تخصص و دانایی اعضای شوراهای اسلامی شهر از قوانین و مقررات
33	31.7167	3.3898	17.5532	14.1634	کم بودن تعداد اعضای شوراها به ویژه در کلانشهرهایی مانند تهران
11	36.2946	0.1115	18.2030	18.0915	ضعف در ساختار و تشکیلات اداری شوراها
23	35.0103	2.2837	16.3633	18.6470	نقش کم رنگ شوراهای شهر در تهیه و اجرای طرحهای توسعه شهری
4	36.6987	0.5565	18.0711	18.6276	عدم ارتباط قانونی نظامند شوراها با اکثر نهادهای مدیریت شهری در سطح محلی
16	36.1279	0.0644	18.0961	18.0318	عدم آگاهی کامل مسئولان و مدیران نظام به جایگاه و نقش مهم شوراهای شهر
31	33.7306	0.3438	16.6934	17.0372	ضعف ارتباط کافی و اصولی میان شوراها با تشکل‌های غیردولتی (به ویژه NGO ها)
17	35.8767	1.0693	18.4730	17.4037	بروز اختلاف نظرهای جدی میان شوراها و شهرداری‌ها با سایر نهادها و سازمانهای شهری
13	36.2172	0.9623	17.6275	18.5897	عدم ارتباط موثر شوراهای شهر با نظامهای سیاسی و حکومتی کشور
15	36.1462	1.0781	18.6121	17.5341	بی‌اعتنایی به جایگاه قانونی شورا از سوی ارگان‌های ذیربط و برخی شهروندان
10	36.3039	0.6855	18.4947	17.8092	مقاومت در برابر ورود شوراها به عرصه مدیریت امور محلی از سوی برخی از نهادها و سازمانها
22	35.0136	0.8970	17.9553	17.0583	فراهم نبودن بستر مناسب و زیرساخت‌های کافی برای فعالیت شوراها
9	36.4177	0.7039	18.5608	17.8569	عدم هماهنگی‌های لازم بین تصمیمات شوراها و عملکرد شهرداریها
32	32.8630	3.1703	14.8464	18.0166	بی‌توجهی و عدم بهره‌گیری از تجارب موفق شوراهای قبلی
30	33.7859	1.4230	16.1815	17.6044	نیود سازوکارهای لازم و هماهنگ‌کننده در امور شوراها
25	34.4107	2.5305	15.9401	18.4706	دخالت نابجا و نگاه صرفاً سیاسی بدون توجه به تخصص‌گرایی و شایسته‌سالاری در عزل و نصب مدیران شهری
7	36.5255	0.3497	18.4376	18.0879	پایین بودن اراده سیاسی شوراها بر تقویت جایگاه مدیریت شهری در نظام قدرت

منبع: یافته‌های پژوهش

عوامل در سلسله‌مراتب نهایی توسط ستون‌های معیارهای تأثیرگذار (D-R) و معیارهای شدت تأثیرگذار (D+R) مشخص گردید. بر این اساس، معیارهای با شدت تأثیر گذار می‌توان به عدم وجود ظرفیت‌های قانونی و اجرایی برای تحقق بخشی مدیریت یکپارچه بین شوراها، عدم تناسب بین اختیارات و وظایف شوراها و پایین بودن سطح فرهنگ مشارکت و فعالیت شوراها در تصمیم‌گیریها، پیگیری و انجام امور محوله در بین برخی منتخبان شوراها و... اشاره کرد که به ترتیب با کسب امتیازهای ۳۶،۸۲، ۳۶،۷۶، ۳۶،۷۴ دارای بیشترین شدت اثرگذاری می‌باشند. این شاخص‌ها جز اثرگذارترین و آسیب‌پذیرترین تصمیمات شوراهای کلانشهر تهران در فرایند مدیریت شهری شناخته شده‌اند و کمترین معیار در بین معیارهای مذکور می‌توان به ضعف ارتباط کافی و اصولی میان شوراها با تشکل‌های غیردولتی (به ویژه NGO ها)، بی‌توجهی و عدم بهره‌گیری از تجارب موفق شوراهای قبلی و کم بودن تعداد اعضای شوراها به ویژه در کلانشهرهایی مانند تهران اشاره کرد که شدت تأثیرگذاری آنها نیز به ترتیب شامل (33.73)، (32.86) و (31.71) می‌باشد.

#### ارزیابی فرضیات تحقیق

- بین ضعف و ابهام در قانون اساسی و قوانین عادی و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۶: نتایج آماری کای اسکوئر

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	129.620 (a)	70	.000
Likelihood Ratio	82.524	70	.145
Linear-by-Linear Association	17.112	1	.000

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۷: نتایج آماری کرامر

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.066	.000
	Cramer's V	.403	.000

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج بدست آمده در جدول فراوانی تلفیقی به دست آمد در جدول کای اسکوتر نتایج آماره کی دو و نتایج ضریب همبستگی مشخص شد. مقدار ضریب همبستگی کرامر ۰,۴۰ به دست آمد و مقدار معیار تصمیم (Approx Sig) کمتر از ۰,۰۵ می باشد لذا فرضیه یک تحقیق تایید می شود، یعنی بین ضعف و ابهام در قانون اساسی و قوانین عادی و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی داری وجود دارد.

- بین کم توجهی به مصوبات و جایگاه قانونی شوراهای اسلامی شهر و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۸: نتایج آماری کای اسکوتر

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	346.361(a)	120	.000
Likelihood Ratio	229.230	120	.000
Linear-by-Linear Association	87.194	1	.000

a 144 cells (100.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is.02.

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۹: نتایج آماری کرامر

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	1.759	.000
	Cramer's V	.622	.000
N of Valid Cases		112	

منبع: یافته‌های پژوهش

مقدار ضریب همبستگی کرامر ۰,۶۲ به دست آمد و مقدار معیار تصمیم (Approx Sig) کمتر از ۰,۰۵ می باشد برابر با ۰,۰۰۰۰ می باشد، لذا فرضیه یک تحقیق تایید می شود، یعنی بین کم توجهی به مصوبات و جایگاه قانونی شوراهای اسلامی شهر و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی داری وجود دارد.

- بین دوگانگی مدیریت شهری با مدیریت شهرداری و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۱۰: نتایج آماری کای اسکوتر

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48.484(a)	35	.064
Likelihood Ratio	43.034	35	.165
Linear-by-Linear Association	10.225	1	.001

a 40 cells (83.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is.03.

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۱۱: نتایج آماری کرامر

		Value	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.652	.064
	Cramer's V	.292	.064

منبع: یافته‌های پژوهش

مقدار ضریب همبستگی کرامر ۰,۶۵ به دست آمد و مقدار معیار تصمیم (Approx Sig) کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد لذا فرضیه یک تحقیق تایید می‌شود، یعنی بین دوگانگی مدیریت شهری با مدیریت شهرداری و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

### نتیجه‌گیری

مفهوم شورا به عنوان یک نهاد اجرایی منتخب مردم از پیامدهای جامعه صنعتی نوین است. از این دیدگاه نهاد شورا خود بر دو مفهوم مشارکت و تمرکززدایی تکیه دارد و هدف اصلی آن پیشبرد سریع برنامه‌های توسعه شهری از طریق همکاری و مشارکت مردم است. با وجود این، شوراهای اسلامی شهرها به عنوان یکی از ارکان سیستم مدیریت شهری در طول دوران تصدی خود در فضاهای شهری با چالش‌ها و آسیب‌هایی مواجه بوده است. وجود این چالش‌ها بر عملکرد آنها اثرگذار بوده است. تحقیق حاضر با نگاهی تحلیلی گرایانه به شناسایی آسیب‌ها و چالش‌های پیش روی ساختار نظام تصمیم‌گیری شواری در فرآیند مدیریت شهری شهر تهران را مورد مطالعه قرار داده است.

مطالعه نتایج تحقیقات دیگر محققان نشان داد؛ عمده تحقیقات صورت گرفته در حوزه شورای شهری عمدتاً به تشریح وظایف شورای اسلامی شهرها و عملکرد آن‌ها پرداخته‌اند از جمله تحقیقات صورت گرفته که نگاهی این گونه به شورای اسلامی شهرها داشته‌اند می‌توان به تحقیق نویدمردوخی روحانی (۱۳۷۷)، هریسی نژاد (۱۳۷۷) و آذربایجانی و دریایی (۱۳۸۶) اشاره کرد. در تحقیق، تقوایی و همکاران (۱۳۸۹) پیشگاهی و واعظی (۱۳۹۳) که قرابت بیشتری با موضوع مورد مطالعه دارد به بیان چالش‌های پیش روی شورای اسلامی شهرها پرداخته‌اند، در تحقیقات بین‌المللی مورد مطالعه نیز بیشتر تاکید بر نقش مشارکتی شوراهای شهرها در راستای توسعه پایدار شهری پرداخته‌اند.

یافته‌های تحقیق در راستای تکمیل تحقیقات صورت گرفته به این نتایج دست پیدا کرده است: از مهم‌ترین آسیب‌های تهدیدکننده ساختار نظام تصمیم‌گیری شواری در فرآیند مدیریت شهری، عدم وجود ظرفیت‌های قانونی و اجرایی برای تحقق بخشی مدیریت یکپارچه بین شوراهای، عدم تناسب بین اختیارات و وظایف شوراهای و پایین بودن سطح فرهنگ مشارکت و فعالیت شوراهای در تصمیم‌گیری‌ها، پیگیری و انجام امور محوله در بین برخی منتخبان شوراهای و... البته مواردی چون؛ عدم استقلال مالی شوراهای و وابستگی مالی شوراهای شهر به شهرداری‌ها، کمبود نیروی متخصص و مسلط به مسایل شهر در بین اعضای شورای شهر، فقدان قدرت تصمیم‌گیری و سیاستگذاری‌های اجرایی در اموری که خارج از حیطه شهرداری‌هاست از دیگر آسیب‌های تهدیدکننده ساختار شورای شهر تهران می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون کای اسکوئر و کرامر نشان داد؛ بین ضعف و ابهام در قانون اساسی و قوانین عادی، بین کم توجهی به مصوبات و جایگاه قانونی شوراهای اسلامی شهر، بین دوگانگی مدیریت شهری با مدیریت شهرداری و آسیب‌های ساختار نظام تصمیم‌گیری شورای اسلامی شهر تهران رابطه معنی‌داری وجود دارد.

بنابراین برای برون رفت از این وضعیت پیشنهادها در زیر ارایه شده است:

-بالا بردن قدرت تصمیم‌گیری سیستم‌های شورای اسلامی شهر

-افزایش تعامل بین شهرداری و شورای اسلامی شهر

-رفع ابهامات قانونی جایگاه شورای اسلامی شهر  
- آشنا نمودن اعضای شورای اسلامی شهر به وظایف و اختیارات و جایگاه شورای اسلامی شهر  
-کاهش نگاه‌های صرف سیاسی به ارتباط شوراهای اسلامی شهر و شهرداری  
-باید به شهرداری تهران و شوراهای اسلامی شهر تهران در امر برنامه‌ریزی و توسعه‌ی مدیریت شهری تفویض اختیار بیشتری شود

## منابع

- اشتریان، کیومرث و کریم فرد، حسن (۱۳۹۵)، نقد و بررسی عملکرد شوراهای اسلامی شهر در ایران، فصلنامه دولت پژوهی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، سال دوم، شماره ۷، صص ۱۰۲-۹۹.
- الهوریدی زاده، رضا، ولی قلی زاده، علی و مهدی صانعی (۱۳۹۴)، آسیب شناسی رابطه بین شورای شهری با نظام سیاسی در ایران، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری و منطقه‌ای، دوره ۵، شماره ۱۴، صص ۴۶-۲۵.
- آذریباجانی، کریم و دریایی، جواد (۱۳۸۶)، بررسی تاثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثر بخشی شهرداری ها، مورد مطالعه: شورای اسلامی شهر و شهرداری شهر آباد، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، شماره ۷.
- ایرانی، محمد (۱۳۷۶)، حکایت شوراها، مجله ایران فردا، شماره ۴۹
- بیژنی، مریم (۱۳۷۸)، فراز و نشیب قانون شوراها، مجله شهرداری ها، سال اول، شماره ۷.
- پیشگاهی فرد، زهرا و مهسا واعظی (۱۳۹۳)، چالش های شورای شهر در مدیریت شهری تهران، هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر)، تهران، انجمن ژئوپلیتیک ایران، دانشگاه خوارزمی، [https://www.civilica.com/Paper-GEOPOLITICS07-GEOPOLITICS07\\_163.html](https://www.civilica.com/Paper-GEOPOLITICS07-GEOPOLITICS07_163.html)
- تقوایی، مسعود، احمدیان، مهدی و رحیم غلام حسینی (۱۳۸۹)، تحلیلی بر جایگاه و ضعف های قانونی و اجرایی شوراهای اسلامی شهر در نظام مدیریت شهری کشور، فصلنامه اندیشه جغرافیایی، دوره ۴، شماره ۷، صص ۴۸-۶۵.
- توکلی نیا، جملیه و نور محمدی (۱۳۷۷)، نگرشی بر عملکرد شورای شهر در مدیریت شهری، مجله شهرداریها، شماره ۹۲.
- زیاری، کرامت الله، رشیدی فرد، سید نعمت الله و بشارتی فر، صادق (۱۳۹۳)، بررسی نقش مدیریت شورایی در دگرگونی ساختار شهر؛ نمونه موردی: شهر دهدشت، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۹۲، شماره اول، صص ۱۳۰-۱۲۹.
- سالاری، محمد و مریم صفوی (۱۳۹۶)، نقش نهاد شورای اسلامی شهر در اعتلای حقوق شهروندی، شورای اسلامی شهر تهران، فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، پیاپی ۳، صص ۱۱۳-۱۳۱.
- سعیدنیا، احمد (۱۳۸۳)، کتاب سبظ شهرداری ها، جلد یازدهم، سازمان شهرداری ها و دهیاری ها کشور، تهران.
- سعیدی، عباس (۱۳۸۸)، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، سازمان شهرداری ها و دهیاری های وزارت کشور، تهران.
- شاگری، حمید و فدایی، علی اصغر (۱۳۹۳)، تاملی بر شورای شهر، شهرداری و مراجع حل اختلاف شهری در نظام حقوقی ایران، کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار.
- کاظمیان، غلامرضا و میر عابدینی، سیده زهره (۱۳۹۰)، آسیب شناسی مدیریت یکپارچه شهری در تهران از منظر سیاست گذاری و تصمیم گیری شهری، نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، شماره ۴۶.
- فرید، یدالله (۱۳۸۷)، شهرشناسی، تبریز، انتشارات دانشگاه تبریز.
- قرخلو، مهدی و همکاران (۱۳۹۵)، بررسی اثرگذاری عملکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شوراهای اسلامی شهرها در ایران (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر سردشت)، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، دوره ۲۰، شماره ۵۸ - شماره پیاپی ۲، صص ۲۲۰-۲۰۳
- قلی پور، مستوره، خیرالدین، صدف، حبیبی، بهناز و علایی، پوریا (۱۳۹۴)، ارایه الگویی برای بهبود عملکرد شورای اجتماعی محلات شهرمشهد، همایش ملی معماری و شهرسازی ایرنی-اسلامی، دانشگاه پیام نور، استان گیلان

- طباطبایی مومنی، منوچهر (۱۳۸۱)، حقوق اداری، چاپ هفتم، تهران: انتشارات سمت.
- مدنی، سید جلال‌الدین (۱۳۷۷)، حقوق و وظایف شورای اسلامی، تهران، انتشارات پایدار.
- مبلغ، علی (۱۳۸۱)، تجربه ارزشمند شوراها در دوره اول و چشم انداز آینده، تهران، انتشارات وزارت کشور
- منصور، جهانگیر (۱۳۸۱)، قوانین و مقررات مربوط به شوراهای اسلامی جمهوری اسلامی ایران، قوانین و مقررات مربوط به شوراهای اسلامی جمهوری اسلامی.
- مردوخی روحانی، نوید (۱۳۷۹)، بررسی مجموعه شورای شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- عمید، حسن (۱۳۸۳)، فرهنگ فارسی عمید، انتشارات امیر کبیر، چاپ بیست نهم.
- نیکزاد لاریجانی، سید حسن (۱۳۸۱)، بررسی رابطه حقوقی بین شوراهای اسلامی شهر و شهرداری ها، مجله شهرداری.
- هریسی نژاد، کمال (۱۳۷۹)، تجربه شوراها در حقوق ایران از انقلاب مشروطیت تا انقلاب اسلامی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- فنی، زهره و فرید صارمی (۱۳۸۷)، چالش های نظام مدیریت محله محور در توسعه پایدار کلان شهر تهران، صغه، دوره ۱۷، شماره ۴۷.
- Agranoff, Robert. (2013). "Local Governments in Multilevel Systems: Emergent Public Administration Challenges", *American Review of Public Administration*. Vol 44, July.
- Cheema, G. Shabbir, Ward, Sandra E (1993). *Urban management: polices and innovations in*
- Elelman, R & aDavidL Feldman(2018), *The future of citizen engagement in cities—The council of citizen engagement in sustainable urban strategies, Futures, Volume 101, Pages 80-91*
- Fiona Ferbrache, Richard D. Knowles (2017). *City boosterism and place-aking with light rail transit: A critical review of light rail impacts on city image and quality. Original Research Article Geoforum, Volume 80, March Pages 103*
- Hansen, S. W. (2015). *The democratic costs of size: how increasing size affects citizen satisfaction with local government Political Studies, 63(2), 373-389.*
- Jacqueline Boulos (2016). *Sustainable Development of Coastal Cities-Proposal of a Modelling Framework to Achieve Sustainable City-Port Connectivity. Department of Architectural Engineering and Environmental Design, Arab Academy for Science Technology and Maritime Transport*
- Kocaoglu, M(2015) *The Relationship of Participatory Democracy and City Councils: A Comparative Analysis Through Kirsehir and Yozgat City Councils, 2nd GLOBAL CONFERENCE on BUSINESS, ECONOMICS, MANAGEMENT and TOURISM, 30-31 October 2014, Prague, Czech Republic*
- Martinez-Vazquez, Jorge. (2011). *the Impact of Fiscal Decentralization: Issues in Theory and Challenges in Practice, Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank, July.*
- McGill, R. 1998. *Urban Management in Developing Countries, Cities, Vol.15, No.6, pp. 463-471.*
- Mcgill, Ronald (2001), *Urban Management Checklis Cities, Vol 18, No5, pp 347-354.,*
- Miller, Keith. (2002). "Advantages and Disadvantages of Local Government Decentralization. A presentation to the Caribbean Conference on Local Government and Decentralization", Georgetown, Guyana, June.
- Peteri, Gabor. (2008). *Finding the Money Public Accountability and Service Efficiency through Fiscal Transparency Local Government and Public Service Reform Initiative, Budapest, Open Society Institute.*
- Shona K. Paterson, Mark Pelling, Luci Hidalgo Nunes, Fabiano de Araujo Moreira, Kristen Guida, Jose Antonio Marengo.(2017)*City scale and the asymmetries of climate change adaptation in three coastal towns. Geoforum, Volume 81, Pages 109-*